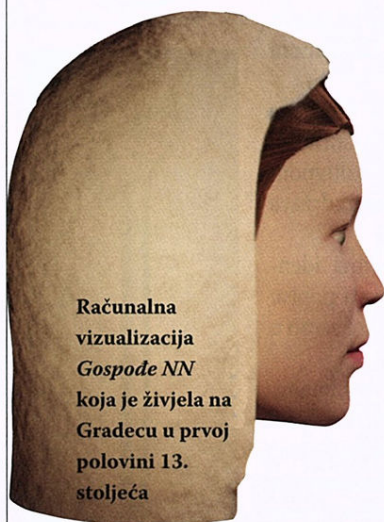

Izložba *U službi arheologije* u Muzeju grada Zagreba

Računalna vizualizacija Gospođe NN koja je živjela na Gradecu u prvoj polovini 13. stoljeća

Gospođa NN iz 13. stoljeća

Do kraja kolovoza u Muzeju grada Zagreba otvorena je izložba na kojoj kroz svojevrsni arheološki CSI možemo upoznati i Zagrepčanku s Markova trga iz 13. stoljeća...

Napisali: **Aleksandra Bugar i Boris Mašić**

Foto: **MGZ**

Krajem travnja u Muzeju grada Zagreba otvorena je izložba *U službi arheologije*, koja tu znanost prezentira kroz aspekt korištenja drugih znanstvenih disciplina, u svrhu interpretacije zagrebačke prošlosti. Pritom, izložba ne tematizira s arheologijom tradicionalno povezane znanstvene discipline kao što su povijest, numizmatika, epigrafija, toponomastika i slične, već poglavito prirodne znanosti te njihove metode i tehnike istraživanja.

Tijekom osmišljavanja izložbe, njezin specifičan diskurs otvarao je niz pitanja o problematici arheološke interpretacije, o tome što sve arheologija koristi u procesu istraživanja, odnosno, što je sve *U službi (Njezinog Veličanstva) Arheologije* pri determinaciji i analizi iskopanih predmeta koji zrcale našu povijest. I tako, isprva radni naslov "U službi arheologije" prerastao je u službeni - potkrijepljen naslovom članka "Rana povijest kemije u službi arheologije" (The Early History of Chemistry in the Service of Archaeology), britanskog kemičara Earlea R. Caleyja iz 1967. Prvotni strah da će naslov, možda, zvučati pomalo pretenciozno znanstvenicima koji provode instrumentalne analize na arheološkom materijalu, bio je neopravdan jer naslov, zapravo, savršeno odražava koncept izložbe.

Postav izložbe (autori likovnog oblikovanja i vizualnog identiteta izložbe: **Adriana Čulek i Iva Marochini**)

Naime, na izložbi *U službi arheologije* predstavljeni su rezultati različitih znanstvenih analiza, izvršenih na arheološkom materijalu pronađenom u brojnim istraživanjima koja su arheolozi Muzeja grada Zagreba proveli tijekom posljednjih desetak i više godina u Zagrebu i njegovoj okolici. Ujedno su predstavljena i matična područja znanosti iz kojih su ponikle korištene znanstvene metode. Namjera je bila ukazati na doprinos prirodnih, tehničkih, biotehničkih, medicinskih i različitih interdisciplinarnih područja znanosti arheologiji te da je taj doprinos neizmjerljivo važan u sklapanju slike o životu nekadašnjih stanovnika današnjeg zagrebačkog prostora. Arheologija, kao što se vidi i na izložbi, neprestano otvara niz pitanja, spremno prihvaćajući nove tehnologije i metode iznalaženja odgov-

ora. Ona je ishodište bazičnih podataka dobivenih u arheološkim iskopavanjima i samo pomoću njezinih metoda moguće je u slojevima zemlje prepoznati i prikupiti autentične tragove ljudskog djelovanja.

Arheolog poput forenzičara

Arheološki nalaz podrazumijeva baš sve pronađeno tijekom nekog istraživanja: od, primjerice, krhotine lonca, pojasne kopče, igle za kosu, novca, noža ili mača preko posmrtno maske ili sarkofaga do ostataka ceste ili zida, poda nastambe s ognjištem, ukopane otpadne jame, groba, itd. Stoga, arheolog, gotovo poput forenzičara, spaja povijesnu slagalicu u priču s temeljima i dokazima, nikada unaprijed ne znajući koliko će segmenata te slagalice pronaći. No, bez obzira na sve nalaze, dokumentaciju i proučavanje literature, ne-

Računalni prikaz
lubanje *Gospode NN*
s Trga Sv. Marka, dobiven CT skeniranjem

dostajuće dijelove slike arheolozi nalaze u drugim znanostima, interdisciplinarnim pristupom istraživanjima. Sinergijom arheologije i arheometrijskih znanosti otvara se polje kreativne suradnje koja proširuje spoznajne vidike i otvara vrata novim imaginacijama...

Izložba *U službi arheologije* upravo je tako i koncipirana te se preko uvodnog dijela s informacijama o djelovanju arheologa MGZ-a i promišljanja o metodologiji arheoloških istraživanja posjetitelja upoznaje sa znanostima koje se koriste u interpretaciji arheoloških nalaza. Prezentirane su geofizika, geodezija, geologija, znanost o drvu, radiografija, botanika, kemija, zoologija i antropologija, dok zasebnu cjelinu čini kronometrija kao arheometrijska disciplina koju arheolozi koriste pri dataciji nalaza. Svaka od znanosti zastupljena je uvodnim dijelom u kojem je predstavljen njezin povijesni razvoj te povezanost s arheologijom, dok je narančastom bojom akcentuiran dio teksta unutar kojeg su obrazloženi rezultati analiza kroz interpretaciju odabranih nalaza. Na taj način su, čak i naizgled neatraktivni nalazi, sinergijom arheologije i arheometrije postali dio slikovite priče o prošlosti Zagreba i njegove okolice.

Na izložbi se, primjerice, može vidjeti kako se, primjenom geofizičkih metoda prije arheoloških istraživanja, nalazi skriveni pod zemljom vizualiziraju u vidu računalne slike te kako se, primjenom najsvremenijih geodetskih instrumenata, dobiva trodimenzionalni prikaz temelja pronađenih crkvi u Remetama ili iščitava natpis na miljokazu cara Decija (249. – 251. god.), pronađenom u Ježdovcu, na zapadnom ulazu u Zagreb. K tome, izloženi su rezultati geološko-petrografske analize stijene toga miljokaza, iz koje je razvidno da potječe iz antičkoga kameoloma na Medvednici. Potom: metalna igla - dio muške nošnje u starijem željeznom dobu - iz čijeg se rendgenskog

snimka vidi tehnika njezine izrade; te oplata antičkog bunara koju su stručnjaci za drvo odredili kao hrast - vrstu drva kojom je nekoć obilovala okolica današnjeg Zagreba. Uzorci drva datirani su dendrokronološkim analizama iz kojih se na izložbi vidi kako se uz pomoć godova drva može iščitati u kojoj je godini posječeno. Iz rezultata radiokarbonskih analiza vidi se kako je i prije crkve Sv. Marka na središnjem gornjogradskom trgu morala postojati još starija crkva s grobljem.

Nadalje, iz izloženih kemijskih analiza iščitava se, primjerice, kako je pokojnik pronađen na lokalitetu Šepkovića kod Velike Gorice svoju mladost proživio u blizini mora, dok je antropološkom analizom utvrđeno kako je pokojnik pronađen na Trgu Sv. Marka morao biti kovač ili drvosječa. Antropolozi su na temelju izloženih koštanih ostataka s groblja pronađenog u Parku Grič ustanovili kako se sifilis pojavio u našem glavnom gradu već u prvoj polovini 16. stoljeća, a predstavljena je i mikroskopska metoda kojom se na temelju i najsitnijih ostataka spaljenog tijela pokojnika može utvrditi njegova spol i dob.

Fino tkanje ljudskoga djelovanja

Izložene su i karbonizirane sjemenke pronađene u antičkim grobovima te kosti divljih i domaćih životinja, iz kojih se – na temelju arheobotaničkih i arheozooloških analiza, u kombinaciji s drugim arheološkim nalazima, geološkim analizama te analizama drva - može rekonstruirati slika nekadašnjeg okoliša šireg zagrebačkog prostora u vrijeme rimske dominacije. Tako je u toj slici vidljiv krajolik s pašnjacima, močvarama i potocima te mala seoska imanja s drvenim kućama i bunarima; dvorišta, torovi ili štale za domaće životinje, vrtovi, voćnjaci i vinogradi, polja zasađena žitaricama, puteljci orubljeni grmovima bazge i lijeske, koji vode u obližnje hrastove šume pre-

pune divljih životinja te grmovi šumskog voća - tipičan ruralni krajolik koji se ponegdje zadržao do danas.

Kao sukus cijele izložbe, u završnoj temi, naslovljenoj *Gospoda NN*, posjetitelj se, kroz živopisnu interpretaciju groba ženske osobe, pronađenog na Trgu Sv. Marka, može upoznati sa životom jedne od stanovnica srednjovjekovnoga Grada. Ta pomalo poetična priča proizašla je iz interpretacije arheološkog konteksta nalaza, izloženih rezultata bioantropološke analize, kemijske analize stabilnih izotopa u kostima te radiokarbonskog datiranja, pa se čak na izložbi može i vidjeti njezino lice, vizualizirano uz pomoć najsvremenijih metoda forenzičke rekonstrukcije.

Ova izložba tako tematizira arheologiju kroz vizuru interdisciplinarnog istraživanja, predstavljajući je kao znanost koja iz mraka na svjetlost dana, pred naše oči i u naše ruke, prvi put nakon stotinu, tisuću pa i desetke tisuća godina iznosi tragove djelovanja pojedinaca koji su prije nas živjeli na ovom prostoru. S jedne strane, ukazuje na činjenicu kako je svaka od tih osoba - sa svojim navikama, vrlinama i manama, željama, maštom i umijećima - jedinstvena poput nas s našim malim dragocjenim životima, obitavala baš tu gdje i mi živimo - samo u drugom vremenu. S druge strane, otvara i pitanje ima li itko pravo, u kontekstu današnje sveopće podređenosti profitu, ocijeniti kako je neki od tih tragova nevažan ili čak manje važan?

Izložba ukazuje i na to da svaki arheološki nalaz nije vijest za novinsku naslovnicu, ali je i naizgled najskromniji nalaz dio finoga tkanja smislenoga ljudskoga djelovanja te ga treba poštovati. Naime, svaki taj arheološki nalaz, isprva doživljen samo vizualno i taktilno, kroz arheološku interpretaciju dobiva dodanu vrijednost: postaje ljudski trag s karakterom, otisak onih koji su tu živjeli prije nas, čiji smo sljednici i zbog kojih smo, dijelom, takvi kakvi jesmo. ☺

